

Говор Високог представника за БиХ Педија Ешдауна економским администраторима и међународним инвеститорима у згради Заједничких институција

Даме и господо,

Када сам 27. маја ове године преузео своју дужност у БиХ, одржао сам говор у којем сам назначио пут који је стајао пред БиХ и међународном заједницом у периоду од неколико мјесеци прије избора 5. октобра.

Намјера овог говора је да се назначи пут за наше партнерство у наредној фази наших активности.

Као и 27. маја, ја данас не говорим само у своје име, нити само у име ОХР-а, већ за цјелокупну међународну заједницу, са којом сам у посљедњих неколико седмица разматрао и договорио садржај овог говора.

За почетак бих рекао неколико ријечи о изборима који су одржани у суботу.

Међутим, прије но што дам свој коментар на резултате избора, морамо узети у обзир једну веома важну чињеницу, а то је да је ова земља, властитим снагама и на изузетно професионалан начин организовала изборе.

Посао који су обавили и који још увијек обављају независни изборни органи власти БиХ је импресиван. Ови избори су организовани ефикасно и без насиља. То је велики успјех за

друштво у којем демократија влада тек шест година, а које је изграђено на несигурним темељима шездесетогодишње владавине комунизма и засновано на рушевинама једног од најгорих ратова у скорој историји.

Замислимо за тренутак Изборну комисију као модел за оно што би Босна и Херцеговина могла бити. Странци су у другом плану и спремно предају ствари у руке групи високо талентованих грађана БиХ свих националности, наоружаној са преданошћу, професионалним приступом и модерним идејама, која води организацију присутну у сваком селу и насељу, која пружа услуге сваком грађанину и обавља један од најтежих задатака сваке државе и то у складу са међународним стандардима и беспријекорно.

Ако желите да видите шта се све може постићи ако извршимо реформу, објединимо снаге и ставимо грађане на прво мјесто, не требате ићи даље од онога што је Изборна комисија учинила прошле суботе.

А сада бих коментарисао резултате ових избора, иако они још увијек нису коначни.

Из новинских се наслова, нарочито оних из иностранства, могло закључити да овакви изборни резултати значе повратак у национализам и прошлост. Мислим да нису у праву.

Што се тиче такозваних националних странака, број гласова за двије од њих није порастао, него се смањио.

Странка која је остварила највећи пораст у броју гласова – СНСД – није национална странка.

Надам се да они који о нама суде извана неће погрешно схватити поруку ових избора. Исто се односи и на странке у Босни и Херцеговини. Ради се о гласању из протеста, или можда узимајући у обзир слаб одзив, о негласању из протеста, против онога што су грађани сматрали недостатком напретка учињеног од стране претходне владе и против неуспјеха политике у овој

земљи.

Ако не вјерујете мени, онда поставите себи једно веома једноставно питање: да ли је претходна влада кажњена зато што је урадила превише, или премало?

Одговор је јасан. Ово није било гласање за повратак у прошлост. Ово је био захтјев да се престане са стварањем збрке, да се иде даље, да се спроведу промјене и да се изгради боља будућност.

Ако побједници на овим изборима то не схвате, онда ће имати исту судбину као и претходна влада, а ова земља ће изгубити и посљедњу прилику за напредак и постати заостала балканска провинција.

Наша историјска мисија

Не дозволимо зато дневној политици, а ни новинским насловима, да нас одврате од наших дугорочних циљева, од наше мисије: да БиХ одведемо на неповратни пут до постизања државног идентитета као чланице Европске уније.

Избори су много тога промијенили. Међутим, нису промијенили оно што морамо урадити као сљедеће.

БиХ су и даље потребне оне исте реформе од прије седам дана. Суочавамо се са истим проблемима као и од прошле седмице.

И даље смо суочени са изазовом отварања радних мјеста, повећања прихода и побољшања животног стандарда.

И даље се суочавамо са задатком борбе против корупције и криминала и успостављања владавине закона.

И даље морамо обезбиједити стварно и видљиво побољшање у свакодневном животу обичних грађана ове земље.

Правда

Када сам дошао у БиХ, рекао сам да су приоритети сљедећи:

“Прво правда. Онда посао. Кроз реформу.” Том задатку смо пришли управо тим редослиједом.

Са процесом успостављања владавине закона смо кренули.

Ми као припадници међународне заједнице смо с наше стране извршили реорганизацију, са којом се усмјеравање на правосуђе одразило и на наше структурирање, чиме ћемо, надам се, бити бољи партнери нашим бх. колегама.

Формирамо нову јединицу за борбу против криминала и корупције, која ће када се у потпуности успостави, радити са домаћим истражним органима на препознавању починилаца кривичних дјела и њиховом довођењу пред судске органе.

Формирали смо и нову јединицу за реформу закона, коју води домаћи представник и која је скоро у потпуности састављена од грађана БиХ, а која ће радити са бх. органима на новим законима који ће криминалце довести пред лице правде.

Заједно са властима БиХ смо започели са дуго очекиваним процесом реструктурирања система правосуђа на свим нивоима, како би се осигурало да убудуће правду дијеле само поштене судије.

Обавезали смо се да ћемо формирати Високи судски и тужилачки савјет до јесени, што смо и урадили.

Обећали смо да ћемо основати посебно одјељење при државном Суду, као и посебан одјел у склопу Тужилаштва БиХ. И то смо обећање одржали.

Постигемо такође добар напредак у формирању државне агенције за заштиту информација, у овјеравању службеника полиције и обуци специјалних полицијских снага које ће бити способне ухватити се у коштац са организованим криминалом.

Као што се види из приложеног, доста тога је урађено.

Међутим, још доста тога се мора урадити прије него што дођемо

у прилику да кажемо да је владавину безакоња у БиХ замјенила владавина закона.

Не можемо стати све док ова земља не успостави систем правосуђа који ће затварати криминалце, штитити невине, привући страна улагања и подстицати домаћи бизнис.

Не смијемо стати све док ова земља не постане најпоузданији правни простор на Балкану.

Ипак, ови избори означавају нови моменат.

Прва фаза је завршена.

У наредној фази морамо убрзати темпо спровођења реформи.

И требамо почети тако што ћемо у области законодавства донијети кључне законе који нам недостају а који су од суштинске важности за постизање правде у БиХ.

Из тог разлога ћемо убрзо донијети измјене и допуне закона Републике Српске и кантона који регулишу рад судова, како би Високи судски савјет започео са именовањем судија у наредних неколико седмица.

Из тог разлога ћемо до краја ове године такође донијети Кривични закон БиХ, који је Парламент покушавао да усвоји када је вријеме прије избора истекло. Не можемо више чекати да се овај закон и Закон о кривичном поступку ставе на листу донесених закона ако заиста желимо да државни суд профункционише и започне са суђењем криминалцима.

Посао

Међутим, сада отварамо нови фронт реформе – економске реформе. Не смијемо дозволити да садашња пауза на политичкој сцени доведе до кашњења у постизању напретка у овој области.

Помоћи је све мање, дугови расту, а страна улагања се не повећавају по стопи која би попунила ову празнину. Вријеме

није на нашој страни.

Дакле, немамо избора него да убрзамо темпо реформи у БиХ.

Наравно, већ се кренуло са овим послом.

Неколико важних закона је усвојено у протеклих неколико мјесеци: државни закон о цивилној авијацији, ентитетски закони о електричној енергији, федерални закон о концесијама, ентитетски закони о банкама и државни закон о ветеринарству.

Међутим, још увијек нису усвојени неки од закона од виталне важности.

Морамо донијети закон о комуникацијама, како би снизили цијену телефонских услуга.

Морамо донијети закон о статистици, како би органи власти могли креирати буџете и вршити планирање.

Мораћемо донијети закон о земљишним књигама како би уредили област власничких права и осигурали заштиту тих права.

У наредних неколико година требамо континуирано усмјерити наше напоре на испуњавање овог програма и свих других реформи из области економије и владавине закона садржаних у овом уговору, односно у уговору под насловом “Посао и правда” између владе БиХ и међународне заједнице.

Претходне власти су започеле овај процес. Нове власти требају ићи даље.

Оно што се наизглед чини охрабрујућим јесте да све такозване “националне” странке сада тврде да су и оне за ове реформе. Врло добро.

Понављам оно што сам рекао у свом првом говору. Цијеним људе по њиховим дјелима а не ријечима.

Оним странкама које су недавно прихватиле језик реформе кажем: морате учинити нешто увјерљиво. Пуно је скептицизма присутно у

овој земљи.

Замислите да сте европски бизнисмен који размишља о улагањима у Босну и Херцеговину и да читате наслов у Гардијану (Тхе Гуардиан): “Повратак националиста у Босни и Херцеговини пријети реформи”. Која је вјероватноћа да ћете уложити у ову земљу након што прочитате овакав наслов?

Замислите да сте један од оних званичника у Вашингтону који се пита да ли вриједи наставити са напорима САД на Балкану док читате у Вашингтон Посту (Њасхингтон Пост) да “повратком БиХ у прошлост пропада 5 милијарди долара”. Који би био ваш закључак?

Хоћу да кажем ово: једини начин да оне који сумњају увјерите да гријеше јесте да умјесто ријечи предузмете дјела и то одмах. Избори значе да морамо бити бржи, не спорији, у спровођењу реформи ако желимо да убиједимо спољни свијет да смо и даље определијељени за будућност и да смо одлучни да тај пут слиједимо.

Дакле, нова влада има мало времена. Она се мора брзо формирати. Она се мора формирати на основу програма реформи и мора одмах прионути на посао.

Ако оне странке које желе да владају у овој земљи заиста мисле оно што су рекле о прикључењу реформском покрету, ако су заиста спремне да дјелима поткријепе своје ријечи, онда нека одмах почну са давањем подршке и учешћем у спровођењу ових реформи.

На тој основи ће се наставити наш партнерски однос са новим органима власти.

Стварна реформа. Стварни напредак и стварни резултати.

Међутим, да појаснимо. То значи више од пuke приче и доношења закона. Успостављање правог законског оквира је неопходно али не и довољно. То неће значити ништа ако не промијенимо наше

методе, наше структуре и наше системе.

Никакав закон нам не може помоћи ако не учинимо да власт функционише, ако не учинимо да јавна управа функционише и ако не учинимо да наш политички систем функционише.

Дакле, ова седмица обиљежава почетак друге фазе реформе, тј. учинити Босну и Херцеговину функционалном.

Учинити БиХ функционалном

На дан избора предузео сам мјере како би се обезбиједило боље функционисање нових органа власти у Федерацији и кантонима. Наредне седмице Народна скупштина Републике Српске ће, надам се, донијети сличне законе како би се осигурало боље функционисање Владе Републике Српске.

Али требамо учинити много више ако желимо учинити да Босна и Херцеговина функционише.

Прије него што наведем неке од задатака који стоје пред нама, дозволите ми да вас подсјетим на обећање које сам дао по мом доласку и које сам од тада поновио много пута.

Рекао сам да никада нећу дозволити *“ниједну уставну промјену која битно угрожава сигурност или идентитет било којег конститутивног народа Босне и Херцеговине”*.

Та обавеза и даље остаје.

Дејтон је наш темељ. Устав је наш оквир.

Ја не предлажем њихове промјене.

Међутим, као што сам и прије рекао, Дејтон је темељ а не кров. Он нас не спречава, и не треба да спречава, да реформишемо начин на који се управља овом земљом.

Дејтон нас не зауставља, и не смије нас зауставити у настојањима да учинимо БиХ функционалном.

Учинити бх. органе власти функционалним

Узмимо Савјет министара. Да ли има смисла да власт у овој земљи буде организована на начин да се Влада назива Савјет министара а предсједник владе предсједавајући?

Да ли је реално очекивати стабилну, ефикасну власт када се отприлике сваке године игра политичка игра пребацивања лоптице са једног министра на другог?

Како међународна заједница може пронаћи истинске, дугорочне и ефикасне партнере у таквој збрци? Како БиХ виде друге земље у свијету када је стално представљају нови министри?

А то утиче и на унутрашњу ситуацију. Да ли је заиста практично очекивати да предсједавајући поред Савјета води и још једно министарство?

Да ли је збиља одрживо немати подршку сталног секретаријата или државне службе Савјету министара?

Недостаци тог система су евидентни и посљедице тако штетне да ова питања готово и не требају одговор.

Ако желимо добру власт, способну да буде у служби грађана и да спроведе реформе, онда статус љуо није рјешење.

Јер како каже пословица “Ако наставимо да радимо како сада радимо, резултат ће и даље бити оно што имамо сада”.

А оно што сада имамо је рецепт за нестабилност, неефикасност и збрку.

Овако не можемо наставити. Дакле дозволите ми да предложим неколико побољшања која бисмо могли направити.

Овој земљи можемо обезбиједити већи континуитет у власти и омогућити јој да наступа са више ауторитета и конзистентности са њеним међународним пријатељима путем успостављања тријумвирата – назовимо га “Влада” – као средишта власти, који

ће се састојати од предсједавајућег Савјета министара, министра спољних послова и министра трезора, од којих ће сваки бити друге националности, али који ће заједно чинити снажну покретачку силу ефикасне власти. Дајмо им и одговарајућу државну службу – “Владин кабинет” – која ће им пружати савјете, стручно знање и подршку.

Тада би могли омогућити предсједавајућем Савјета министара – назовимо га за сада “предсједник владе” – да се усредсреди на свој посао тако што ћемо га ослободити дужности да води и једно од министарстава. Довољно је тешко водити саму владу, и уз то водити још једно министарство.

Тада би могли отворити пут ка промјени система од шест министарстава како би се омогућило рационалније утврђивање приоритета владе, те да би се створиле могућности да више људи у овој земљи учествује у вођењу послова ове земље.

Ако бисмо ово урадили, онда би пријатељи БиХ видјели да је ова земља збиља одлучна да учини да ствари функционишу. И тада би били спремни да, чак и са задовољством, помогну – можда обезбјеђењем средстава и стручњака за образовање језгра професионалних, политички непристрасних креатора политике у циљу давања подршке Владином кабинету и предсједнику владе у ефикасном обављању њихових радних задатака.

Ово су наше идеје, идеје међународне заједнице. Оне су разрађене, размотрене и договорене. Међутим, ми их не намећемо, ми их предлажемо.

Кажемо само ово: Учинити језгро власти ефикаснијим у БиХ је изазов који не можете избјећи.

Дакле, новој власти кажем – ово су наши приједлози за функционисање језгра власти а који су ваши?

Учинити функционалним бх. систем прикупљања

прихода

Такође, требамо размотрити начин на који се органи власти финансирају у овој земљи.

60% средстава које власти убиру – како на државном тако и на ентитетском нивоу – потиче од царина. Сви наши доприноси и услуге, од пензија до школа, од цеста до здравствене заштите, зависе од овог прихода.

Дакле има ли заиста смисла прикупљати царину на начин на који то сада радимо када, према службеним процјенама, негдје око 300 и 600 милиона КМ прихода тренутно нестаје путем превара и лошег управљања. Између 300 и 600 милиона! То значи да царински систем сваке године ставља више новца у руке криминалаца него у државни буџет!

Међутим, на извјестан начин ове укупне цифре – ови износи за новинске наслове – су исувише велики да би већини грађана нешто значили. Шта, на крају крајева, износ од 600 милиона КМ значи човјеку који зарађује 200 КМ мјесечно? Превара је тако раширена, а размјере ових кривичних дјела енормне, да некада могу изгледати далеко од стварности, на неки начин неповезане са условима и питањима која су значајна за грађане ове земље.

Оне то наравно нису.

Свака царинска превара и свака превара у вези са плаћањем пореза на промет представља директну крађу од вас – грађана БиХ.

Узмимо губитак Царинске управе Републике Српске од 30 милиона КМ у првој половини ове године, и то само од увоза текстилних производа. Тај износ је довољан да се сваки мјесец обезбиједи додатних 30 КМ за више од 50.000 најсиромашнијих пензионера у Републици Српској.

И у Федерацији у посљедњих неколико мјесеци недостаје приход у износу од 50 милиона КМ од продаје “фантомским” фирмама. 50

милиона КМ! То је довољно за плаћање преко 20.000 болничких третмана.

Сјећате ли се износа од 3 милиона КМ који је нестао у тзв. “АМ-Шпед” афери? Тај износ од 3 милиона КМ се могао употребити да се удвостручи износ потрошен на образовање у Посавском кантону гдје су почињена ова кривична дјела. То је износ од 3 милиона КМ који се могао потрошити на дјецу – за књиге, компјутере и другу битну опрему која им је потребна за учење, за развој нових вјештина и за успјех.

Дакле, питам вас поново. Када је у питању образовање наше дјеце, када су у питању наше пензије, плате, услуге и бенефиције, да ли се статус љуо може заиста одбранити?

Постоји ли ико ко би аргументовано могао рећи да БиХ треба наставити са царинским системом који пљачка наше грађане и који не би били толерисани нити за дјелић секунде у било којој модерној европској земљи?

Постоји само један могућ одговор на ова питања. Ако смо озбиљни у настојањима да Босну и Херцеговину учинимо функционалном, немамо никакву другу опцију него да извршимо промјене у начину вођења нашег царинског система.

Зато сам затражио од Европске комисије да изврши анализу начина на који ми радимо у спровођењу царинске политике у Босни и Херцеговини као и да да приједлоге о томе како можемо побољшати наше системе и реформисати наше структуре тако да искористимо огромно искуство ЕУ у овој области. За неколико мјесеци ћемо добити њихове препоруке.

Али нешто већ знамо: изостанак промјена није алтернатива.

Не можемо очекивати од међународне заједнице да даје новчану помоћ овој земљи, кад царина у овој земљи уствари даје новац криминалцима.

Уколико желимо њихову помоћ, морамо најприје завести ред у

својој кући.

Морамо осигурати овој земљи поуздана средства за прикупљање прихода за њене органе власти – не због самих власти, већ због грађана којима оне служе, или не служе како сада ствари стоје.

То ће такође значити замјену система пореза на промет који оптерећује пословни сектор и који је подобан за корупцију државним системом ПДВ типа који има свака модерна земља. Овај систем се не може увести преко ноћи – биће потребно око двије године да би такав систем почео функционисати. Али морамо извршити те промјене, а да не подижемо општи ниво пореза, како бисмо осигурали одговарајућу структуру за инвеститоре у којој ће они пословати. Морамо почети одмах.

Учинити функционалним политички систем БиХ

Али борба против корупције, осигуравање јавних средстава и подизање стандарда у јавном животу нису питања која се тичу само пореске и царинске управе, или чак јавне управе уопштено говорећи.

То је у првом реду задатак за политичку заједницу – за оне који имају овлаштења и утицај и привилегије. Оне који би, прије свих осталих, требали поставити стандарде за људе које представљају.

На крају крајева, у политици би се требало радити, што је још увијек могуће, о великим циљевима, високим идеалима и инспиративним визијама, личном интегритету, личном жртвовању и државној служби.

НЕ БИ се требало радити о статусним симболима моћних, финансијским мотивима и имунитету од кривичне одговорности.

НЕ БИ се требало радити о оптужбама и инсинуацијама које су у великој мјери карактерисале период прије избора.

НЕ БИ се требало наставити радити на исти начин као у

прошлости.

Уколико не предузмемо мјере, репутација цијеле политичке заједнице, без обзира на етничке и страначке границе, ће бити неповратно оштећена.

Уколико наставимо радити како сада радимо, резултат ће и даље бити оно што имамо сада.

А оно што имамо сада јесте политички систем који је у стварној опасности да заврши поразом – систем у који млади неће имати повјерење, који ће одбијати талентоване људе и који ће бирачи напустити – довољно је узети у обзир одзив бирача прошле суботе.

Из тог разлога сам донио измјене и допуне закона о имунитету од кривичног гоњења за политичаре.

Политика мора бити област у којој нема криминала, а не уточиште за криминалце.

Али чињеница да смо осигурали да политичари не буду изнад закона неће сама по себи довести до увођења стандарда поштења, које бирачи имају право да очекују од њихових политичких вођа. Морамо ићи и даље од тога.

Из тог разлога бисмо требали развити институционалне капацитете за контролу политичког простора – како бисмо подржали и ојачали етички кодекс у којем је прописано шта се очекује као и шта се не очекује од носилаца јавних функција. Требале би бити успостављене парламентарне комисије у БиХ, као у већини европских држава, које би будно пратиле политичаре.

Морамо ојачати способност Изборне комисије БиХ тако да буде у стању спровести закон о сукобу интереса који је ступио на снагу на дан избора. Према овом закону, Изборна комисија има право новчано казнити, смијенити или покренути кривично гоњење против носилаца јавних функција који раде на побољшању свог материјалног стања, а не у јавном интересу. Морамо осигурати

да комисија има средства за обављање овог задатка.

Још једна ствар о стандардима у јавном животу.

Покровитељство и политика су у овој земљи сувише блиски.

У модерним демократским земљама постоје строга ограничења у вези са покровитељством.

Независност државних службеника се мора заштитити.

Још увијек немамо потпуно функционалну Агенцију за државну службу нити адекватно уређење за заштиту интереса државних службеника. Док то не будемо имали, неко мора штитити независност државних службеника и носилаца јавних функција у војсци, полицији, државним предузећима као и ширем јавном сектору.

А тај неко ћу морати бити ја.

Дозволите ми дакле да још једном поновим носиоцима функција и упозорим оне који ће сада преузети функције. Државна служба није полигон за покровитељство и нисам спреман дозволити да она то постане.

Шест тестова за наредних шест мјесеци

Нове власти у овој земљи а и ми у међународној заједници ћемо имати изузетно много посла.

У протеклој предизборној кампањи су све странке обећале реформе. Они који ће сада управљати земљом морају поштовати обећања која су дали, уколико желе увјерити пријатеље Босне и њене грађане да су та обећања о реформама била истинска.

Навешћу шест конкретних реформи – шест тестова озбиљности – за будуће власти ове земље.

Позивамо вас да током наредних шест мјесеци урадите следеће:

§ Реформишете Савјет министара како бисте нам дали

стабилну и дјелотворну владу

§ Реформишете систем прикупљања прихода тако што ћете почети са увођењем ПДВ на нивоу државе и реформом царина

§ Реформишете политички систем успостављањем парламентарних комисија које ће радити као “чувари етике”

§ Реформишете пословно окружење рационализацијом опорезивања унутар граница БиХ

§ Реформишете систем кривичног правосуђа тако што ћете осигурати да државни суд почне радити до 31. децембра и тако што ћете подржати новоименоване судије и тужиоце

§ Реформишете државну службу усвајањем и спровођењем закона о државној служби тако што ћете осигурати да се постављања на државне функције врше на основу квалификованости.

Завршна ријеч

Ово је програм, следећа фаза нашег партнерства да ову земљу доведемо на пут да постане држава чланица Европе.

Ово је амбициозан програм реформи који изискује озбиљне разговоре и дебате.

Ми у међународној заједници смо спремни за ту дебату – спремни да слушамо и спремни да разговарамо, под условом да тај разговор доведе до мјера које ће побољшати животне стандарде грађана ове земље.

Мјера у циљу отварања нових радних мјеста.

Мјера у циљу успостављања стварне правде.

Мјера с циљем да Босну и Херцеговину учинимо функционалном државом.

Током другог свјетског рата, Винстон Черчил (Њинстон

Цхурцхилл) је дао израдити специјални печат у свијетло црвеној боји који је лично стављао на наредбе и упутства која је слао из Даунинг улице (Доњнинг Стреет) бр. 10.

На печату су биле три једноставне ријечи:

Гласиле су: АЦТИОН ТХИС ДАЈ!, односно “РОК ОДМАХ”

Нека та фраза буде и наш мото у наредним мјесецима.

Јер порука коју су упутили грађани овог викенда је изречена јасно и гласно: чекали су сувише дуго.